

восточных славян и современных украинцев, о влиянии мировых деревьев на сознание восточных славян и их космологические представления. Методологической основой работы являются системный подход, принцип историзма, научной объективности, критического и структурно-системного подхода к литературной базе работы и источникам. Специфика исследованной темы предусматривает применение сравнительно-исторического метода, который дает возможность определить исторические истоки и пути развития роли дерева в сознании, проследить изменения семантики. Использована методика «устной истории» (во время опроса информаторов), проведен социологический опрос.

Ключевые слова: восточные славяне, мировое дерево, дерево, дуб, береза.

Abstract: In this study presents the information about worlds trees and their role and significance in the life of Eastern Slavs and modern Ukrainians, about influence of the worlds trees on consciousness of Eastern Slavs and their cosmological ideas. Methodological basis of work is the system approach, principle of the historicism, of the scientific objectivity of the critical and structural systematic approach to the literary basis of work and sources. Specific of researched subject provides the using of comparative-historical method, which gives a possibility to determine historical sources and ways of development of the role of tree in the consciousness, to trace changes of semantic. Was used the method of "oral history"(at the time of the questioning of informants), was conducted a sociological questioning.

Keywords: Eastern Slavs, world tree, tree, oak, birch.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Васильченко Л.П. Природа славян. / Л. Васильченко. – Томск: Изд-во Томского гос.ун-та, 2002. – 236с.
2. Мадлевская Е.Л. Русская мифология. / Е. Мадлевская. – Миргород, 2005. – 780с.
3. Виноградова Л.Н. Народная демонология и мифо-ритуальная традиция славян. / Л. Виноградова – М.: Индрик, 2000. – 432с.
4. Грищенко Е.А. Русские легенды и предания. / Е. Грищенко, Ю. Медведев. – М.: Изд-во Эксмо, 2004. – 208с.
5. Линник Ю.В. Космос русского праздника. / Ю. Линник. – Петрохаводск, 2006. – 70с.
6. Белякова Г.С.Славянская мифология: Кн. для учащихся. / Г. Белякова. - М.: Просвещение, 1995. – 239с.

УДК: 321.64 (430) «1930\1940»

ФОРМУВАННЯ МІФІВ В ТОТАЛІТАРНИХ ДЕРЖАВАХ (НА ПРИКЛАДІ НІМЕЧЧИНИ У 1930-40 РР.)

К.О. Бондаренко, В.Н. Завадський

Аннотація. Досліджено використання міфологізації в масовій свідомості як основи для впровадження технологій маніпулятивного впливу. Розглянуто найпоширеніші міфологеми та особливості їх використання в німецькому суспільстві в час 1930-40 років, з метою формування в населення певних колективних стереотипних установок та уявлень.

Ключові слова: тоталітаризм, фашизм, міф, міфологізація.

Тоталітарні держави ХХ століття рушили та творили історію світу. За недовгий часи свого існування вони докорінно змінили політичний, територіальний та моральний світ людини. Якщо говорити про тоталітарну (державу, свідомість, мистецтво), то в основі лежить універсальний міф. Саме цей міф в різних своїх історичних явищах і служить ключем до розуміння всіх сторін життя тоталітарного суспільства. Аналіз різних культурних типів такого міфу і реалізація його в символіці, ритуалах, мистецтві і є основною метою дослідження.

Комплексні дослідження технологій політичного впливу в тоталітарній державі, зокрема психопрограмування та міфологізації, були розпочаті в середині ХХ ст. (Г. Шіллер, Е. Ноель-Нойман, П. Лазерсфельд, Х. Ортега-і-Гасет), вони стосуються філософського чи соціологічного обґрунтування явища політичного маніпулювання. Таким чином, ця тематика освітлена в науковій літературі, але комплексного та повноцінного дослідження теми політичного міфу в нацистській

Німеччині - не існує, в цьому і полягає наукова новизна дослідження.

Об'єктом дослідження є Німеччина у 1930 – 40 рр. ХХ століття, предметом виступають технології політичного впливу та маніпулювання масовою свідомістю.

Політична міфотворчість присутня в сутності кожного державного утворення, вона ґрунтується на колективній психіці та історичним та часовим реаліям, які пояснюють потрібну політичну реальність. Особливостями такого міфу є те, що він спирається на сліпу віру суспільства і здійснює постійний вплив на масову свідомість. Враховуючи зазначені особливості, міф грає конструктивну та деструктивну роль у суспільстві. Наприклад, в кризовий період міфологізація колективної свідомості є порятунком від усвідомлення болючої реальності, що стоїть на заваді повного відчуження населення від громадсько-політичного життя, або, з іншого боку, міфологізація певного політичного лідера чи конкретної ідеї може також бути значним фактором консолідації народу. Для німецького суспільства в період приходу до влади Гітлера (призначення рейхсканцлером Веймарської республіки 30 січня 1933 року) – це питання було як ніколи актуальним, і механізми маніпуляцій партією фюрера зробили його владу та вплив неперевершено сильним [2].

Після смерті Гінденбурга 2 серпня 1934 р. Гітлер, провівши референдум, об'єднав посади президента і канцлера, (Проголосив себе фюрером німецької нації). Цей акт завершує встановлення нацистської диктатури. Головною опорою фюрера і керівним ядром режиму стала Націонал-соціалістична робітничка партія Німеччини, куди ринулись всі, хто прагнув зробити кар'єру, пристосуватися до режиму. Більше 2/3 її склали робітники і селяни. НСДАП була державною монопартією, ідеологічним і політичним важелем нацистської держави, типовим породженням тоталітаризму, його орденом. Усі інші організації фашистської тоталітарної держави - "Трудовий фронт", "Юнгфольк", "Гітлерюгенд", "Молода нація", інші - служили звичайним підґрунтям режиму, дочірніми структурами НСДАП. Гітлерівська пропаганда зображала режим як надкласовий, завдання якого - побудова національного соціалізму. Тотально регламентована система за схемою "народ (нація) - держава-партія - вождь (фюрер) " стала становим хребтом режиму. Після розгрому комуністів і соціал-демократів наступний удар фашисти спрямували в русло антисемітизму. Нюрнберзькими законами від 15 вересня 1935 р. євреї були "виключені" із складу нації. Під страхом довгорічного ув'язнення шлюби й позашлюбні зв'язки між євреями й німцями заборонялися. Німеччину змушені були покинути видатні діячі німецької науки й культури: А. Ейнштейн, Генріх і Томас Манні, Л. Фейхтвангер, Б. Брехт, Й. Бехер, Е. Вайнерт, інші. На площах міст публічно спалювалися твори заборонених мислителів. Знищувалось все, що змушувало думати й зважувати.

Із другого боку, йшла масова обробка населення в нацистському дусі. У голови німцям пропаганда вдаювала ідеї переваги арійської раси над іншими народами, ідеї об'єднання всіх німців в єдину державу - "третій рейх" і панування "вибраного народу" над світом.

На ілюзорних ідеях, які є носіями визначених цінностей та норм, сприймаються на віру, без критичного осмислення, – ґрунтуються різного роду технології маніпулювання. Г. Шіллер, запропонував кілька універсальних міфологем, якими ми можемо охарактеризувати систему маніпуляцій в зазначений час в німецькому суспільстві [3, с.202–249].

Одним із аспектів маніпулювання суспільством є створення ілюзії про те, що людина сама обрала той шлях, який потрібен державі. Мова йде про переконання людини в тому, що вона, будучи наділеною розумом та здатністю логічно аналізувати ситуацію, постійно здійснює власний, ніким та нічим не продиктований вибір. На цьому фундаменті й ґрунтується уся конструкція маніпуляції. Партія НСДАП створила таку ситуацію в Німеччині, коли люди дійсно вірили в те, що вони здійснюють свій особистий вибір в своїй політичній, емоційній та культурній свідомості.

Наприклад, коли окрема людина інформувала таємну поліцію про те, що його сусід єврей, вона вважала, що робила свій свідомий вибір на користь великої Німеччини.

Для досягнення найбільш ефективного результату факт маніпулювання повинен залишатися

непоміченим, успіх гарантований лише за умовою, коли об'єкт маніпуляції вірить в те, що все, що відбувається з ним, – природне і неминуче. Наприклад, важливо, щоб люди вірили в нейтральність, незаангажованість уряду, ЗМІ, системи освіти, які начебто є за межами конфліктних соціальних інтересів. З іншого боку, можлива протилежність вищезгаданому міфу: розповсюдження серед мас впевненості, що усе довкола – продажне та вороже, що довіряти не можна нікому. Німеччина в період приходу до влади Гітлера була понівечена та мала незагоєні рани від результатів Першої світової війни, тому маніпуляції, використані НСДАП були влучними [4]. Наприклад, можна згадати так званий "Удар в спину", тобто міфологізовану конструкцію, згідно з якою основна причина поразки Німеччини в Першій світовій війні це зрада "Зрада єврейської соціал-демократії", а не поразки на полі бою. Тут можна побачити і ефективність нацистської пропаганди, тому що така риторика дуже задовольняла ветеранів Першої світової і робила їх прибічниками НСДАП.

Людські прагнення мають здатність сприяти соціальним змінам. Поведінка людини великою мірою залежить від сповідуваних нею теорій про її ж власне призначення, так би мовити місію, подібні уявлення здатні впливати на поведінку, спосіб мислення, накладаючи свої стереотипи та штампи. Відтак, певні уявлення детермінують формування дійсності.

В нацистській Німеччині такою місією людини проголошувалось будівництво великої нацистської держави для задоволення потреб всіх німців. Прикладом маніпулювання через цей міф є трансляція великої кількості програм, які містять лише агресію та насилля, і пояснюють власну спрямованість тим, нібито вони дають людям те, чого вони прагнуть. Загалом міфи створюються з метою утримання людей під контролем тих чи інших зацікавлених сторін, а спеціальний метод передачі міфа робить технологію впливу ще ефективнішою.

Слід зазначити, що потік незв'язаної інформації прискорює та спрощує вплив; багатоманітність (на перший погляд видається, що людину оточує плюралізм та альтернативність інформації, натомість вся річ не в різноманітності, а в кількості – великий обсяг однотипних повідомлень) інформативних джерел ускладнює процес осмислення та здатність аналізувати. Міф не мав би ґрунту для існування без посередництва певних лінгвістичних конструктів, він ніби виконує роль своєрідної кодованої мови між сторонами, наприклад, між людиною та суспільством, або суспільством і державою, причому мови, зрозумілої інколи лише обмеженому колу людей (одній із сторін, що часто забезпечує її виграшність).

У нацистській міфології є схоже на радянське "явище" вождя нацистів народу: під час "Півного пугчу" Адольф Гітлер, оточений своїми прихильниками, увірвався в зал кричачи: "Національна революція почалася!". Історики вважають, що "Півний пугч" провалився, оскільки гітлерівське збіговисько було розігнано поліцією, але для міфології нацизму цей "провал" зберігся як "перемога".

Міфологічну конструкцію сприйняття світу дуже часто використовують в недемократичних країнах, витворюючи ніби власну легенду в межах непрозорого, закритого суспільства, що подовжує тривалість існування цього обмеженого простору, хоча цікавим парадоксом є те, що маніпулювання є поширеним явищем в демократичних системах, де воно є необхідним, і тому часто – тотальним. Глибинною причиною творення все нових та нових міфологем, архетипів, активізації архаїчного підсвідомого як спільного історичного досвіду є багато колективних комплексів, які формувались і продовжують це робити внаслідок історичних умов та традиції, а також ментально-характерологічних особливостей. З'являється протистояння на рівні "ми" – "вони", яке проявляється найчастіше в буденній свідомості. Подібна конструкція як чітке протиставлення своєї власної щільної групи – чужій (з'являється ілюзія ворожості: невідоме, значить – вороже) характерна ознака архаїзованої, а відтак "регресуючої" суспільної свідомості. Тоталітаризм, прагнучи знайти масову опору, проголошує перевага певного класу, нації чи раси, ділить всіх людей на своїх і чужих. При цьому обов'язково знаходиться внутрішній або зовнішній ворог - буржуазія, імперіалізм, євреї і т.д. [5].

Таким чином, міфологія кожного з тоталітарних режимів мають не одне, а цілі ряди ретельно відібраних подій. Так часто буває, коли міфологія змінює історію. Обоожнювання держави як Влада передбачало відповідну систему державних культів, покликаних засвідчувати і підтримувати переконання громадян у його божественності. Німецьке суспільство в часи влади нацистської партії відчуло на собі всі можливі маніпуляції збоку держави завдяки формуванню політичних міфів. Для консолідації арійської нації, використовувався ряд чітко продуманих міфологем, а саме - міф про індивідуальний та особистий вибір, міф про нейтралітет, міф про незмінність людської природи, міфологізації масової свідомості.

Аннотация: Исследовано использование мифологизации в массовом сознании как основы для внедрения технологий манипулятивного воздействия. Рассмотрены наиболее распространенные мифологемы и особенности их использования в немецком обществе во время 1930-40 годов, с целью формирования у населения определенных коллективных стереотипных установок и представлений.

Ключевые слова: Тоталитаризм, фашизм, миф, мифологизация.

Abstract: In this study investigated the use of mythologizing in the public consciousness as the basis for implementing technology manipulative influence. Considered the most common myths and especially their use in German society during 1930-40 years to form a collective population of certain stereotypical attitudes and perceptions.

Keywords: Totalitarianism, fascism, myth, mythology.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ноэль-Нойман Э. Общественное мнение: Открытые спирали молчания. – М., 1996.
2. Стефанчук У. Політична міфотворчість як різновид маніпулювання масовою свідомістю [електронний ресурс] // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку, випуск 17, 2006 - Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/7876/1/27.pdf>
3. Шиллер Г. Манипуляторы сознанием. – М., 1980. - с.202–249
4. Гавришук Е. Виникнення тоталітарних режимів у Західній Європі. [електронний ресурс] // http://www.bankreferatov.ru/referats/30F9C335DD4D2DDF43257B5B0058F26A/kyrsovaya_noveishaya_istoriya_totalitarnye.docx.html&Key=670740
5. Найдорф М. Нотатки з культурології тоталітаризму [електронний ресурс] // http://www.countries.ru/library/twenty/total_form_of_culture.htm#m3
6. Лебедев И. Семантика и семиотика в культуре тоталитарных обществ: миф, символ, ритуал - СПб., 2006 - 163 с.

УДК 792.82(73):930.1

ВНЕСОК АЙСЕДОРИ ДУНКАН ТА МАРТИ ГРЕМ У РОЗВИТОК АМЕРИКАНСЬКОЇ БАЛЕТНОЇ ШКОЛИ

А.Р. Володіна, В.Н. Завадський

Анотация. У даній статті досліджено вплив Айседори Дункан та Марти Грем на становлення, розвиток та еволюцію американської школи балету у США. Розглянуто проблеми, які були у танцівників, котрі тільки починали впроваджувати класичні норми та устої, проблеми, з якими зіштовхнулися засновники нових напрямів танцю.

Ключові слова: США, балет, модерн, Айседора Дункан, Марта Грем.

Балет як один з видів мистецтва, розвиває смак та інтелект людини. В той час, коли в усьому світі, він вже був на високому рівні розвитку, у США балет тільки починає появлятися. Але, не зважаючи на цей факт, американські артисти були одними з засновниками нового стилю танцю, подарувавши балетному мистецтву нове життя.

Варто зазначити, що цілісного наукового дослідження, присвяченого розвитку американської балетної школи немає, тому на основі комплексного аналізу наявної літератури та та джерельної